

загалом, а й є предметом соціальних, психологічних, економічних понять у контексті формування нового господарського механізму, який ґрунтується на ринкових відносинах, з метою проведення ефективної економічної політики.

Слід відзначити, що ще у середині ХХ ст. в світі почали усвідомлювати, що саме інтелектуальний потенціал країни визначає її роль, місце та здатність до проведення ефективної господарської діяльності, впливаючи на всі сфери життєдіяльності людини. Одними з перших це зрозуміли американці, які зайнялись «збиранням мізків» на ґрунтовній основі, про що свідчать ім'я таких всесвітньовідомих науковців, як А. Ейнштейн, В. Браун, В. Леонт'єв, І. Сікорський, П. Сорокін, З. Фрейд та ін, які з певних суб'єктивних чи об'єктивних причин переїхали та стали працювати в США [1]. Створені державними органами США сприятливі умови, залучили багатьох емігрантів-інтелектуалів до наукових досліджень для цієї країни, що означало отримання прямих інтелектуальних інвестицій в економічний розвиток. Наприклад, на сьогодні, в інженерних науках, математиці та сфері інформаційно-комунікаційних технологій понад 40 % дисертацій на здобуття вченого ступеню доктора філософії у даному напрямку, захищено в США закордонними аспірантами, а частка іноземців, які отримали ступені доктора філософії, враховуючи усі спеціальності, становить 22 % [1].

Як відомо, для того, щоб підготувати висококваліфікованого фахівця на рівні кандидата наук (аналог американського доктора філософії), потрібно приблизно 20 – 25 р., а повного доктора наук – 30 – 35 р. В залежності від обраної професії, рейтингу навчального закладу, навчання в американському університеті в середньому коштує до 30 тис. дол., тому «придбання» одного фахівця із ступенем кандидата наук, означає пряму інтелектуальну інвестицію в американську економіку не менше 300 тис. дол. [1]. До того ж, на сьогодні в університетах та промисловості США працюють 76,4 тис. іноземних науковців та 93,1 тис., які вже отримали американське громадянство, що зважаючи на витрати на навчання (300 тис. дол.), виявляють прямі інвестиції в американську науку і промисловість іноземних інтелектуалів у сумі – 50,86 млрд. дол. США [1].

Відповідно, що виникає необхідність відзначити, що ще у середині ХХ ст. в світі почали усвідомлювати, що саме інтелектуальний потенціал країни визначає її роль, місце та здатність до проведення ефективної господарської діяльності, впливаючи на всі сфери життєдіяльності людини. Саме тому на Заході великі компанії вкладають у навчання і розвиток персоналу від 1 до 5 % річного обігу, вважаючи при цьому, що вкладені гроші з надміром повертаються. В багатьох країнах світу провідне місце в системі управління підприємством посідає освіта, набуті знання та вважаються основним критерієм його економічного успіху.

На сьогодні в світі існує таке поняття, як «інтелектуальна

достатність», що знаходить прояв у збереженні і примноженні науково-освітнього потенціалу країни, спроможного забезпечити постійний приплив нових ресурсів знань [1]. Відмічається, що в країнах, де інноваційний розвиток фактично не здійснюється, продовжують панувати 3 - й і ? - й технологічні уклади (відповідно 58 та 38 % від випуску продукції), тоді як розвинені країни активно переходять на 5 – й та 6 – й уклади. Зростання ВВП країни за рахунок упровадження нових технологій оцінюється всього в 0,7 – 1,0 % [1].

В Україні ж в сфері інтелектуального суверенітету на сьогодні спостерігається катастрофічна руйнація системи національної освіти передусім внаслідок запровадження Болонської системи інклюзивної та інших якихось наук, які пропагандують або неосвічені, але з певним дипломом люди, чи ті, які навмисно проводять чужу і сторонню нашим усвідомленням норми набуття знань.

Перехід на західні моделі й відхід від усталених традицій вітчизняної освітньої системи призвів до істотного ослаблення інтелектуального суверенітету країни.

1. Власюк В. Є. Освіта й економіка: взаємообумовленість стану чи перспектива занепаду? / В. Є. Власюк // Філософія. Культура. Життя: Міжвузівський збірник наукових праць. – Випуск 39. – Дніпропетровськ: Дніпропетровська державна фінансова академія, 2013. – С. 157 – 170.

Світлана ВОЛОЩУК

*аспірантка кафедри європейської
інтеграції та права ЛРІДУ НАДУ*

ТРАНСПАРЕНТНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОСТІ УПРАВЛІННЯ

Становлення та розвиток системи публічного управління в Україні вимагає визначення, перш за все, принципово важливих складових цього процесу і розроблення ефективних інструментів управління для забезпечення належного функціонування цих складових в ході здійснення управління публічного характеру. Саме ж управління у принципі не може бути публічним без дієвого інформаційно-комунікаційного супроводу. У цьому контексті рівень публічності визначається рівнем транспарентності.

Транспарентність як атрибут публічного управління є багатогранним поняттям і у теоретико-методологічному, і у практично-прикладному значенні. На прикладний характер транспарентності звертає увагу дослідниця Н. Грищенко, яка вважає, що головною передумовою забезпечення транспарентності, зокрема коли йдеться про виконавчу

владу, є доступ до інформації [1]. Це становить основу будь-якої комунікації, що, у свою чергу, є особливо важливим при здійсненні управління на засадах публічності у територіальних громадах.

Місцевий рівень у системі публічного управління в Україні усе ще залишається доволі проблематичним з огляду на його сучасне реформування через існуючі негативні прояви попередньої адміністративної системи управління та високий рівень інерційності органів державної влади, місцевого самоврядування та громадськості. Незважаючи на те, що транспарентність, наприклад дослідники Е. Афонін та О. Суший, вважають інструментом, який налаштовує двосторонній політичний зв'язок між державою та громадянським суспільством, конкретизацію суті цього політичного зв'язку вчені здійснюють з допомогою розкриття його інформаційно-комунікаційної складової. Зокрема, автори вважають, що транспарентність «зверху» відбувається через забезпечення відкритості та прозорості державної влади, доступності управлінської інформації як для суб'єкта, так і для об'єкта управління, що набуває свого законодавчого закріплення як право на доступ до інформації (право на інформацію) – законодавче положення, яким забезпечується ознайомлення громадян з інформацією про діяльність органів влади та можливість участі в державному управлінні. А транспарентність «знизу» реалізовується як зворотний зв'язок, шляхом рівності прав на отримання інформації, участі громадян у суспільно-політичному житті, їх контролю над діяльністю органів державної влади та управління [4, с. 9].

У довідковому виданні «Путівник до оволодіння транспарентністю» американські вчені стверджують, що транспарентність передбачає створення (формування) максимально зрозумілого процесу управління та прийняття рішень, що в свою чергу дасть змогу залучати громадськість до діяльності органів влади. Таким чином акцентується на результатах, досягнення яких передбачається здійснити шляхом практичного застосування транспарентності як інструменту управління.

Проте, сама сутність транспарентності як інструменту публічного управління найбільш рельєфно представлена у наступних її вимірах. По-перше, транспарентність можна розглядати як принцип (*as a principle*), який є важливим теоретичним елементом інформаційно-комунікаційного забезпечення. У такому випадку основна увага приділяється органам державної влади та місцевому самоврядуванню, які засадничо повинні прагнути до того, щоб їх діяльність була транспарентною. По-друге, – як діяльність з використанням транспарентності як інструменту (*as a practice*), що передбачає конкретні дії, даючи можливість органам влади різних рівнів стати більш транспарентними за допомогою удосконалення комунікації. Через те, багато науковців звертають увагу на те, що транспарентність – це комплексне поняття (явище), що передбачає зростання відкритості органів державної влади (через інформаційну складову – С. В.), доступ до інформації, участь громадськості у прийнятті

рішень, а також формування прозорої діяльності для своїх працівників шляхом полегшення доступу до інформації, обміну знаннями та співробітництва (через комунікаційну складову – С. В.) [2, с. 139 – 140].

Дослідниця М. Пашковська, акцентуючи увагу на двох найважливіших елементах транспарентності – «прозорості» та «відкритості» – розмежовує зміст цих понять в наступний спосіб: «прозорість» – це функціональна характеристика органів державної влади; визначається мірою обізнаності громадян стосовно сутнісних проявів матеріальної і процесуальної сторони їх діяльності, а також зрозумілості широкій громадськості її обумовленості, змісту і сенсу; виявляється в тому, що окремі громадяни та/або групи людей, на які поширюється, або яких так чи інакше стосуються рішення або дії органу державної влади, мають бути якнайповніше обізнані з ними і тим, в який спосіб вони будуть здійснені; «відкритість» – це функціональна характеристика органів державної влади, що визначається мірою безпосередньої участі громадян у їх діяльності; виявляється у забезпеченні активного й реального впливу громадян та їхніх колективів на зміст публічно-управлінської діяльності через постановку вимог перед органами публічної влади щодо прийняття певних рішень, здійснення дій або утримання від них [3].

На наше переконання, вищезазначена характеристика є актуальною не лише для органів державної влади, а й для місцевого самоврядування і, особливо, для його фундаментальних управлінських інституції – об'єднаних територіальних громад, а також для організацій громадянського суспільства, що залучені до здійснення функцій публічного управління. Акцентування ж дослідниці на функціональній ознаці і «прозорості», і «відкритості» як складових транспарентності свідчить про незаперечність її сприйняття та застосування як інструменту управління, з чим необхідно погодитись.

Загалом, виходячи із існуючого сьогодні плюралізму думок учених щодо визначення поняття «транспарентності», дане явище залежно від того, під яким кутом зору воно розглядається, можливо трактувати як: а) певну властивість/ознаку; б) інструмент; в) засіб; г) форму реалізації права; д) принцип; е) діяльність/функціональність.

У контексті поглибленого розуміння суті сучасної системи публічного управління вважаємо за доцільне запропонувати наступне визначення транспарентності. Транспарентність – це а) функціональна властивість (ознака) яка виникає в результаті діяльності суб'єктів публічного управління за умови виконання ними обов'язку дотримання принципів гласності, відкритості, прозорості; б) інструмент реалізації (чи щонайменше безперешкодної можливості реалізації) суб'єктами управління, у тому числі й організаціями громадянського суспільства, передбачених законом прав на доступ до інформації та виконання обов'язків, які впливають із права такого доступу; в) засіб забезпечення

однозначності, ясності, чіткості прийнятих рішень відповідними органами публічного управління; г) механізм гарантування безпосередньої участі населення у вирішенні питань державного, регіонального і місцевого значення та здійснення ефективного суспільного контролю.

Сьогодні, в умовах запровадження та розвитку інформаційних технологій управління, значно зростає інтенсивність інформаційно-комунікаційного обміну на загальнодержавному, регіональному, місцевому рівнях, між підприємствами, установами та організаціями. Через те, транспарентне за характером управлінське середовище стає одним із найважливіших чинників утвердження реальної демократії в суспільстві, а відтак й формування ефективного управління у державі, яке нині може розвиватися лише на засадах публічності.

Список використаних джерел

1. Грищенко Н. А. Транспарентність влади: нема патрицив – нема васалів / Н. А. Грищенко // Віче – 2008. – № 11. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/982>.

2. Пашковська М. В. Поняття транспарентності в сучасній науці «державне управління» / М. В. Пашковська // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. – 2013. – № 34 – С. 135 – 143.

3. Пашковська М. В. Удосконалення механізмів забезпечення прозорості і відкритості в діяльності органів державної влади / М. В. Пашковська // Всеукраїнська науково-практична конференція «Соціально-інформаційні процеси в державному управлінні та місцевому самоврядуванні». – Режим доступу: <http://naub.oa.edu.ua>.

4. Транспарентність влади в контексті європейської інтеграції України : конспект лекції / укладачі : Е. А. Афонін, О. В. Суший. – К. : НАДУ, 2010. – 48 с.

Борис ГЛОТОВ

*д. філос. наук., професор,
професор кафедри права
та європейської інтеграції
ДРІДУ НАДУ*

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ФАКТОР ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНОЮ СФЕРОЮ

Як це не звучить парадоксально, але нині Україна, як і на початку 1990-х рр., залишається в стані пошуку свого місця у світі, формування національних інтересів, осмислення національної ідентичності. Одним із основних принципових аспектів процесу українського державотворення стратегія формування української національної ідентичності.

В мультикультурній Україні на порядку денному стоїть питання щодо детального дослідження формування національних і регіональних ідентичностей. Оскільки етнічна ідентичність найбільш значима для людей, ми приділяємо належну увагу даному феномену. Багато в чому етнічна ідентичність, як і будь-яка інша форма ідентичності, формується стихійно, у процесі соціалізації особи. В епоху модерна і постмодерна, як зазначає К. Колхаун, «ідентичність розуміється переважно як національна ідентичність» [1, с. 78].

Розглянемо в зв'язку з цим співвідношення двох зазначених понять.

Термін «етнічність» увійшов у науковий лексикон в кінці 80-х рр. ХХ ст. і позначає різні форми мовно-культурних спільнот, і втрачає свої позиції поряд з поняттям «нація». Тому, на наш погляд ми сьогодні маємо справу не з етнічністю взагалі, а з її сучасною конкретно-історичною формою, нацією. Дуже часто в науковій літературі поняття етнічної і національної ідентичності використовують як синонімічні. І великої помилки в цьому не має, однак ми розмежуємо ці два поняття. Погоджуємося з В. Межуєвим, який писав: «Нація на відміну від етносу ... це те, що дано мені не фактом мого народження, а моїми власними зусиллями і особистим вибором. Етнос я не вибираю, а націю – вибираю, можу вибрати ... нація – це державна, соціальна, культурна приналежність індивідууму, а не його антропологічна і етнічна приналежність» [2]. Національна ідентичність в багатьох випадках являється політичною (громадянською), а не етнологічною. Так вирішується це питання в країнах Західної Європи. В країнах же Східної Європи, зокрема, і в Україні панує уява про те, що націю формують перш за все етнічні і культурні фактори (спільна культура, мова, традиції, звичаї, релігія і т. д.).

Коли ми говоримо про національну ідентичність, то маємо на увазі, що вона являється важливим засобом легітимації державно-політичної влади в перехідний період, оскільки вона легітимує діяльність політико-управлінських еліт і створює необхідні умови існування національної держави. Родоначальник транзитології Д. Растоу назвав єдиною попередньою умовою для переходу до демократії як раз поняття національної єдності. «Воно означає лише те, що значна більшість громадян потенційної демократії не може мати сумнівів або робити мисленнєвих обмовлень відносно того, до якої політичної спільноти вони належать... тобто коли національна єдність визнається на безсвідомому рівні» [3, С. 6].

У структурі національної ідентичності можна виділити позитивні і негативні моменти. Залежно від сили кризи суспільства в перехідну добу негативна ідентичність будується за схемою «ми не такі», «ми і вони», «наші і ваші» тощо. Дане амбівалентне протиставлення формує національну ідентичність на базі негативних факторів, чужих або ворожих, які постають умовою солідарності. Наприклад, в добу